

เอกสารคำสอน

เรื่อง

การใช้ยารักษาโรคช่องปากที่พบบ่อย Drugs for common oral lesion treatment

รายวิชา ทพวป 432 โรคช่องปากและขากรรไกร 1
DTMD 432 Oral and Maxillofacial lesions I

หลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต

โดย

ผศ.ดร.ทพญ. วรางคณา ชิตช่วงชัย

ภาควิชาเวชศาสตร์ช่องปากและปริทันตวิทยา

คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

แผนการสอน

- ชื่อเรื่องที่สอน การใช้ยารักษาโรคช่องปากที่พบบ่อย
Drugs for common oral lesion treatment
- ชื่ออาจารย์ผู้สอน ผศ.ดร.ทพญ. วรangkanา ชิดช่วงชัย
ท.บ. (เกียรตินิยมอันดับ 2), วท.ม. (เภสัชวิทยา),
ปร.ด. (ชีววิทยาช่องปาก), ฝึกอบรมฝังเข็มทางทันตกรรม
ภาควิชาเวชศาสตร์ช่องปากและปริทันตวิทยา, คณะทันตแพทยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล
โทรศัพท์: 02-200-7841
e-mail: warungkana.chi@mahidol.ac.th
- ชื่อรายวิชาและรหัสวิชา ทพวป 432 โรคช่องปากและขากรรไกร 1
DTMD 432 Oral and Maxillofacial lesions I
- ชื่อหลักสูตร ทันตแพทยศาสตรบัณฑิต
- วัน-เวลา ที่สอน วันศุกร์ที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2559
เวลา 15.00-16.00 น.
- วัตถุประสงค์การศึกษา นักศึกษาสามารถ
 - เลือกใช้ยาเพื่อทำการรักษาโรคช่องปากที่พบบ่อยได้อย่างเหมาะสม
 - สั่งจ่ายยาเพื่อทำการรักษาโรคช่องปากที่พบบ่อยได้
- เนื้อหาเรื่อง การใช้ยารักษาโรคช่องปากที่พบบ่อย โดยสังเขป
 - โรคช่องปากที่พบบ่อย
 - แผลร้อนใน
 - ไลเคนแพลนัสในช่องปาก
 - โรคติดเชื้อราแคนดิดาช่องปาก
 - โรคเริมในช่องปากปฐมภูมิ
 - โรคงูสวัดของแขนงที่ 2 และ 3 ของเส้นประสาทโทรเจมินัล
 - การรักษา/ป้องกันโรคช่องปากที่พบบ่อย ด้วยยาเป็นอันดับแรกและอันดับรอง
 - การรักษา/ป้องกันด้วยวิธีการอื่นนอกเหนือจากยา

8. วิธีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

1. นำเข้าสู่บทเรียนโดยให้นักศึกษาให้การวินิจฉัยรอยโรคช่องปากที่พบบ่อยและลองเขียนใบสั่งยา 5 นาที
2. บรรยายในชั้นเรียน 40 นาที
3. ชัก-ถามและให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นในระหว่างการบรรยาย 10 นาที
4. ให้นักศึกษาชัก-ถาม 5 นาที

9. สื่อการเรียนรู้

1. เอกสารคำสอน
2. อุปกรณ์สื่อการเรียนรู้ (เครื่องคอมพิวเตอร์ และเครื่องถ่ายทอตสัญญาณผ่านคอมพิวเตอร์)
3. ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ Power Point ประกอบการบรรยาย

10. การวัดผลการเรียนรู้

วัดผลนักศึกษาจาก

1. สามารถเลือกใช้ยารักษาโรคช่องปากที่พบบ่อยได้
2. สามารถสั่งจ่ายยาเพื่อทำการรักษาโรคช่องปากที่พบบ่อยได้

ตัวชี้วัด เกณฑ์ และวิธีการ

1. เกณฑ์การวัดผลและประเมินผลเป็นไปตามระเบียบข้อบังคับของมหาวิทยาลัย โดยมีการกำหนดสัญลักษณ์ A, B⁺, B, C⁺, C, D⁺, D และ F
2. สัดส่วนคะแนนในการประเมิน

1. สอบข้อเขียน ร้อยละ 100

การใช้ยารักษาโรคช่องปากที่พบบ่อย

Drugs for common oral lesion treatment

1. แผลรื้อนใน

(Recurrent aphthous ulcer)

นิยามของโรค

เป็นแผลที่พบได้บ่อยบนเยื่อเมือกช่องปาก มักเริ่มเป็นตั้งแต่วัยเด็ก และวัยหนุ่มสาว ลักษณะเฉพาะของแผลจะเป็นแผลขนาดเล็กลักษณะกลม หรือรี มีเยื่อเทียมสีเหลืองเทาปกคลุม ล้อมรอบด้วยรอยแดงแผลอาจเกิดเป็นแผลเดี่ยว หรือหลายแผล ผู้ป่วยมักมีอาการเจ็บปวดร่วมด้วย

แนวทางการวินิจฉัยโรค

อาการ (symptom) ที่สำคัญ ที่เป็นลักษณะเฉพาะ หรือที่พบบ่อย

ผู้ป่วยอาจมีอาการเจ็บปวด อาจทำให้การรับประทานอาหาร และ การกลืนลำบาก

อาการแสดง (sign) ที่สำคัญ ที่เป็นลักษณะเฉพาะ หรือที่พบบ่อย

แผลรื้อนในขนาดเล็ก (Minor aphthous ulcer)

เป็นแผลขนาดเล็กลักษณะกลมหรือรี มีเยื่อเทียมสีเหลืองเทาปกคลุม ล้อมรอบด้วยขอบอักเสบแดง ขนาดของแผลมักจะไม่เกิน 5 มิลลิเมตร แผลอาจเกิดเป็นแผลเดี่ยว หรือหลายแผล มักเกิดที่ เยื่อเมือกริมฝีปาก เยื่อเมือกแก้ม ส่วนทบเยื่อเมือกด้านแก้ม ขอบของลิ้น เพดานอ่อน และพื้นปาก แผลจะหายภายใน 10-14 วัน และไม่พบแผลเป็น

แผลรื้อนในขนาดใหญ่ (Major aphthous ulcer)

เป็นแผลขนาดใหญ่ โดยพบว่าขนาดอาจใหญ่กว่า 10 มิลลิเมตร เป็นแผลลึก มีเนื้อตายที่ก้นแผล ขอบของแผลยกนูน และรอบๆ แผลจะมีการบวมและอักเสบแดง อาจพบการหายของแผลแบบมีแผลเป็น

แผลชนิดคล้ายเฮอร์ปีส์ (Herpetiform ulcer)

พบเป็นแผลเล็กๆ รูปร่างกลมหรือรี ขนาดเท่าหัวเข็มหมุดหลายแผลอยู่เป็นกลุ่ม แผลหลายแผล อาจจะรวมกันเป็นแผลขนาดใหญ่ขอบไม่เรียบ ลักษณะแผลจะคล้ายเฮอร์ปีส์ แผลสามารถพบได้ทุกบริเวณในช่องปาก ผู้ป่วยมักมีอาการเจ็บปวด ทำให้การรับประทานอาหาร และ การกลืนลำบาก

ผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการที่สำคัญ/จำเพาะสำหรับการวินิจฉัย

ไม่มีการตรวจเฉพาะสำหรับการวินิจฉัยโรค การตรวจทางห้องปฏิบัติการจะช่วยแยกแผลในช่องปากที่เป็นอาการแสดงของโรคทั่วๆไป

การตรวจที่ช่วยในการให้การวินิจฉัยโรคได้แก่

1. การตรวจนับเม็ดเลือดแบบสมบูรณ์ (Complete blood count)
2. ค่าดัชนีเม็ดเลือดแดง (Red blood cell indices)
3. ตรวจหาปริมาณของเหล็ก เฟอร์ริติน (ferritin) ทรานสเฟอร์ริน (transferrin) โฟเลต (folate) และวิตามินบี 12 ในเลือด

การรักษา/ป้องกันด้วยยา ที่ควรเลือกใช้เป็นอันดับแรก

ภาควิชาเวชศาสตร์ช่องปากและปริทันตวิทยา คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

แผลร้อนในขนาดเล็ก

ชื่อยา	Triamcinolone acetonide
ขนาดยา	Pack 1 g, 5 g (0.1% in oral paste)
วิธีการใช้	ใช้ป้ายบริเวณแผล วันละ 3 ครั้งหลังอาหาร และก่อนนอน
ระยะเวลาในการใช้ยา	10-14 วัน
ข้อมูลอื่นๆ ที่สำคัญ	-

แผลร้อนในขนาดใหญ่

ชื่อยา	Fluocinolone acetonide
ขนาดยา	Pack 5 g (0.1% in oral paste, oral gel) Bottle 100 ml (0.1% solution)
วิธีการใช้	วิธีที่ 1: ใช้ป้ายบริเวณแผล วันละ 3 ครั้งหลังอาหาร และก่อนนอน วิธีที่ 2: ใช้หยดบนรอยโรค วันละ 3 ครั้งหลังอาหาร และก่อนนอน
ระยะเวลาในการใช้ยา	10-14 วัน
ข้อมูลอื่นๆที่สำคัญ	อาการข้างเคียงอาจพบการติดเชื้อราแคนดิดาที่บ้วน

การรักษา/ป้องกันด้วยยา ที่ควรเลือกใช้เป็นอันดับรอง

ชื่อยา	Dexamethasone
ขนาดยา	Pack 5 g (0.05% in oral paste) Bottle 100 ml (0.05% elixir)
วิธีการใช้	วิธีที่ 1: ใช้ป้ายบริเวณแผล วันละ 3 ครั้งหลังอาหาร และก่อนนอน วิธีที่ 2: ใช้อมกลั้วในช่องปาก ครั้งละ 1 ซ่อนชา เป็นเวลาประมาณ 2 นาที แล้วบ้วนทิ้ง วันละ 3 ครั้งหลังอาหาร และก่อนนอน ในกรณีมีแผลกระจายหลายตำแหน่ง
ระยะเวลาในการใช้ยา	10-14 วัน
ข้อมูลอื่นๆที่สำคัญ	อาการข้างเคียงอาจพบการติดเชื้อราแคนดิดาที่บ้วน

การรักษา/ป้องกันด้วยวิธีการอื่นนอกเหนือจากยา

ในผู้ป่วยที่มีแผลร้อนในที่กลับมาเป็นใหม่ต่อเนื่อง และมีอาการรุนแรง ให้พบทันตแพทย์ทั่วๆไป เช่น โรคระบบทางเดินอาหาร เป็นต้น ร่วมกับการตรวจค่าความสมบูรณ์ของเลือด และตรวจค่าสารอาหารในเลือดด้วย

2. ไลเคนแพลนัสในช่องปาก (Oral lichen planus)

นิยามของโรค

เป็นโรคอักเสบเรื้อรังชนิดหนึ่ง ที่เกิดขึ้นกับเยื่อเมือกช่องปาก สาเหตุของการเกิดโรครังยังไม่เป็นที่ทราบแน่ชัด แต่มีหลายการศึกษาวิจัยว่าเกี่ยวข้องกับระบบภูมิคุ้มกันชนิดเซลล์เป็นสื่อที่ผิดปกติ (cell-mediated immunological dysfunction)

แนวทางการวินิจฉัยโรค

อาการ (symptom) ที่สำคัญ ที่เป็นลักษณะเฉพาะ หรือที่พบบ่อย

ผู้ป่วยมักมาพบทันตแพทย์ด้วยอาการระคายเคือง ปวดแสบปวดร้อนในช่องปาก รับประทานอาหารรสจัดไม่ได้ บางรายมีอาการเจ็บรุนแรงและมีเลือดออก รบกวนการพูด การกลืน การรับประทานอาหาร ทำให้ผู้ป่วยมีสุขภาพอ่อนแอลง รบกวนคุณภาพชีวิตของผู้ป่วย

อาการแสดง (sign) ที่สำคัญ ที่เป็นลักษณะเฉพาะ หรือที่พบบ่อย

เป็นลายเส้นสีขาวคล้ายร่างแห โดยลายเส้นมีลักษณะหนาขึ้นมาจากเนื้อเยื่อปกติที่ซูดเซ็ดดูไม่ออก ลายเส้นสีขาวนี้อาจพบร่วมกับรอยแดงอักเสบของเยื่อเมือกช่องปาก หรือร่วมกับแผลถลอก โดยส่วนใหญ่จะพบทั้งสองข้างในช่องปาก บริเวณที่พบรอยโรคได้บ่อย ได้แก่ กระพุ้งแก้ม ส่วนทบเยื่อเมือกด้านแก้ม โดยเฉพาะในบริเวณใกล้เคียงกับฟันกรามล่างซี่ด้านใน บางครั้งสามารถพบได้ที่ลิ้น เหงือก หรือเยื่อบุด้านในของริมฝีปากได้

ผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการที่สำคัญ/จำเพาะสำหรับการวินิจฉัย

1. การตัดเนื้อตรวจ (biopsy) ทางจุลพยาธิวิทยา
2. การตัดเนื้อตรวจด้วยวิธีอิมมูโนฟลูออเรสเซนซ์

การรักษา/ป้องกันด้วยยา ที่ควรเลือกใช้เป็นอันดับแรก

ชื่อยา	Fluocinolone acetonide
ขนาดยา	Pack 5 g (0.1% in oral paste, oral gel) Bottle 10 ml (0.1% solution)
วิธีการใช้	วิธีที่ 1: ใช้ป้ายบริเวณรอยโรคต่างๆ วันละ 3 ครั้ง หลังอาหาร และก่อนนอน วิธีที่ 2: ใช้หยดบนรอยโรค วันละ 3 ครั้ง หลังอาหาร และก่อนนอน
ระยะเวลาในการใช้ยา	งดการดื่มน้ำและรับประทานอาหารหลังการใช้ยา เป็นเวลา 30 นาที ภายใต้คำแนะนำของทันตแพทย์ และไม่ควรใช้ติดต่อกันนานเกิน 3 เดือน
ข้อมูลอื่นๆ ที่สำคัญ	เป็นยาในกลุ่มคอร์ติโคสเตียรอยด์ การใช้ยาในระยะเวลาสั้น หรือปริมาณมาก อาจทำให้เกิดการติดเชื้อราทับซ้อนกับโรคไลเคนแพลนัสในช่องปากได้

การรักษา/ป้องกันด้วยยา ที่ควรเลือกใช้เป็นอันดับรอง

ชื่อยา	Fluocinolone acetonide with clotrimazole*
ขนาดยา	Pack 5 g (0.1% fluocinolone acetonide with 0.1% clotrimazole oral gel)
วิธีการใช้	ใช้ป้ายบริเวณรอยโรคต่างๆ วันละ 3 ครั้ง หลังอาหารและก่อนนอน งดการดื่มน้ำและรับประทานอาหารหลังการใช้ยา เป็นเวลา 30 นาที
ระยะเวลาในการใช้ยา	ภายใต้คำแนะนำของทันตแพทย์ และไม่ควรใช้ติดต่อกันนานเกิน 3 เดือน

ข้อมูลอื่นๆที่สำคัญ	ใช้ในผู้ป่วยที่มีความเสี่ยงที่จะติดเชื้อราในช่องปาก * Fluocinolone acetonide with clotrimazole อยู่ในบัญชียาหลักแห่งชาติ พ.ศ. 2556
ชื่อยา	Clobetasol propionate
ขนาดยา	Pack 5 g (0.05% in oral paste)
วิธีการใช้	ใช้ป้ายบริเวณรอยโรคต่างๆ วันละ 3 ครั้งหลังอาหาร และก่อนนอน งดการดื่มน้ำและรับประทานอาหารหลังการใช้ยา เป็นเวลา 30 นาที
ระยะเวลาในการใช้ยา	ภายใต้คำแนะนำของทันตแพทย์ และไม่ควรใช้ติดต่อกันนานเกิน 3 สัปดาห์ เนื่องจากเป็นยาที่มีความแรงสูงสุด
ข้อมูลอื่นๆ ที่สำคัญ	เป็นยาในกลุ่มคอร์ติโคสเตียรอยด์ การใช้ยาในระยะเวลาสั้นหรือปริมาณมากเกินไป อาจทำให้เกิดการติดเชื้อราที่ซับซ้อนกับโรคลิวเคนแพลนีสในช่องปากได้
ชื่อยา	Dexamethasone
ขนาดยา	Bottle 100 ml (0.05% elixir)
วิธีการใช้	ใช้อมกลืนในช่องปาก ครั้งละ 1 ช้อนชา เป็นเวลาประมาณ 2 นาที แล้วบ้วนทิ้ง วันละ 3 ครั้ง หลังอาหาร และก่อนนอน งดการดื่มน้ำและการรับประทานอาหารหลังการใช้ยา เป็นเวลา 30 นาที
ระยะเวลาในการใช้ยา	ภายใต้คำแนะนำของทันตแพทย์ และไม่ควรใช้ติดต่อกันนานเกิน 3 เดือน
ข้อมูลอื่นๆ ที่สำคัญ	ใช้ในกรณีรอยโรคมึหลายตำแหน่งในช่องปาก เป็นยาในกลุ่มคอร์ติโคสเตียรอยด์ การใช้ยาเป็นเวลานาน อาจทำให้เกิดการติดเชื้อราที่ซับซ้อนกับโรคลิวเคนแพลนีสในช่องปากได้

การรักษา/ป้องกันด้วยวิธีการอื่นนอกเหนือจากยา

ในปัจจุบันยังไม่มีวิธีการรักษาโรคลิวเคนแพลนีสในช่องปากให้หายขาดได้ เนื่องจากเป็นธรรมชาติของโรคที่ไม่หายขาด ผู้ป่วยอาจมีช่วงที่อาการดีขึ้น และช่วงที่อาการแย่ลงสลับกันไป เป้าหมายของการรักษาโรคนี้ คือการควบคุมโรคเท่านั้น มีหลายวิธีที่ถูกนำมาใช้ในการรักษาโรคลิวเคนแพลนีสในช่องปาก เช่น การศัลยกรรมตัดรอยโรคออก การผ่าตัดด้วยคาร์บอนไดออกไซด์เลเซอร์ การใช้ศัลยกรรมด้วยความเย็น (cryosurgery) นอกจากนี้ยังมีการใช้ยาชนิดอื่นๆ เช่น ยากดภูมิคุ้มกัน ได้แก่ tacrolimus แต่วิธีที่เป็นที่นิยมและได้ผลดีที่สุดในการควบคุมโรคลิวเคนแพลนีสในช่องปาก คือ การใช้คอร์ติโคสเตียรอยด์ชนิดเฉพาะที่

3. โรคติดเชื้อราแคนดิดาช่องปาก (Oral candidiasis)

นิยามของโรค

เป็นโรคติดเชื้อราที่พบบ่อยในช่องปาก สาเหตุเกิดจากเชื้อราแคนดิดา (*Candida species*) โดยแคนดิดาอัลบิแคนส์ (*Candida albicans*) เป็นชนิดที่พบบ่อยที่สุดสำหรับการติดเชื้อราในช่องปาก

แนวทางการวินิจฉัยโรค

อาการ (symptom) ที่สำคัญ ที่เป็นลักษณะเฉพาะ หรือที่พบบ่อย

ผู้ป่วยอาจมีอาการเจ็บปวด หรือแสบร้อนในช่องปาก

อาการแสดง (sign) ที่สำคัญ ที่เป็นลักษณะเฉพาะ หรือที่พบบ่อย

ชนิดเยื่อเทียม (Pseudomembranous)

พบเป็นเยื่อหนาสีขาวคลุมบนเยื่อช่องปาก ซึ่งสามารถขูดออกได้ และเหลือเป็นรอยถลอกแดง อาจมีเลือดออก

ชนิดผื่นแดง (Erythematous)

พบเป็นรอยแดงของเยื่อเมือกช่องปาก อาจพบการอักเสบของลิ้น (glossitis)

ปากอักเสบเหตุฟันเทียม (Denture stomatitis)

จะพบเป็นรอยแดงของเยื่อเมือกบริเวณเยื่อเมือกที่คลุมด้วยฟันเทียมอะคริลิก โดยขอบของรอยแดงนั้นจะสามารถแยกจากเยื่อเมือกบริเวณข้างเคียงที่ปกติได้อย่างชัดเจน

อาจพบมีมุมปากอักเสบ (angular cheilitis) ร่วมด้วย

ผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการที่สำคัญ/จำเพาะสำหรับการวินิจฉัย

การตรวจเซลล์ที่หลุดลอก (Exfoliative cytology), ย้อมด้วย 10% KOH

การเพาะเชื้อรา (Fungal culture)

การรักษา/ป้องกันด้วยยา ที่ควรเลือกใช้เป็นอันดับแรก

ชื่อยา	Nystatin
ขนาดยา	Bottle 12 ml, 60 ml (oral suspension 100,000 unit/ml)
วิธีการใช้	กลั้วปากครั้งละ 4-6 ml นาน 2 นาที แล้วกลืน วันละ 3 ครั้งหลังอาหาร และก่อนนอน
ระยะเวลาในการใช้ยา	14 วัน
ข้อมูลอื่นๆ ที่สำคัญ	อาการข้างเคียง คลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้อง และท้องเสีย

การรักษา/ป้องกันด้วยยา ที่ควรเลือกใช้เป็นอันดับรอง

ชื่อยา	Clotrimazole
ขนาดยา	Troches 10 mg
วิธีการใช้	อมครั้งละ 1 เม็ด วันละ 3 ครั้งหลังอาหาร และก่อนนอน งดการดื่มน้ำและรับประทานอาหารหลังการใช้ยา เป็นเวลา 30 นาที
ระยะเวลาในการใช้ยา	14 วัน

ข้อมูลอื่นๆ ที่สำคัญ	อาการข้างเคียง คลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้อง และท้องเสีย
ชื่อยา	Miconazole
ขนาดยา	Pack 10 mg (oral gel 1 g มีตัวยา miconazole 20 mg)
วิธีการใช้	ทาในช่องปากบริเวณที่ติดเชื้อรา หรือใต้ฐานฟันปลอม ครั้งละ 5-10 ml ทาวันละ 3 ครั้งหลังอาหาร และก่อนนอน งดการดื่มน้ำและรับประทานอาหารหลังการใช้ยา เป็นเวลา 30 นาที
ระยะเวลาในการใช้ยา	14 วัน
ข้อมูลอื่นๆ ที่สำคัญ	อาการปากแห้ง การรับรสผิดปกติ

การรักษา/ป้องกันด้วยวิธีการอื่นนอกเหนือจากยา

การป้องกันผู้ป่วยปากอักเสบเหตุฟันเทียม

1. การรักษาความสะอาดฟันเทียม (denture hygiene) โดยการแปรงฟันเทียมทุกวัน
2. แนะนำให้ผู้ป่วยถอดฟันเทียมออก วันละ 6-8 ชั่วโมง และไม่ใส่ฟันเทียมนอน
3. การฆ่าเชื้อราที่ฟันเทียมทำได้โดยแนะนำให้ผู้ป่วยแช่ฟันเทียมใน โซเดียมไฮโปคลอไรต์เจือจาง (0.5% sodium hypochlorite) โดยแช่ตลอดคืน และนำมาล้างให้สะอาดก่อนใส่

4. โรคเริมในช่องปากปฐมภูมิ (Primary herpetic gingivostomatitis)

นิยามของโรค

เป็นโรคที่เกิดจาก herpes simplex virus type 1 หรือ type 2 ซึ่งเป็น ไวรัส DNA โรคพบในผู้ที่ไม่เคยติดเชื้อไวรัสโรคเริมมาก่อน การติดต่อของไวรัสเกิดขึ้นระหว่างการสัมผัสใกล้ชิด ได้แก่ การสัมผัสกับรอยโรคโดยตรงหรือสัมผัสกับสารหลังของผู้เป็นพาหะ

แนวทางการวินิจฉัยโรค

อาการ (symptom) ที่สำคัญ ที่เป็นลักษณะเฉพาะ หรือที่พบบ่อย

ผู้ป่วยมี prodromal symptom ก่อนเกิดรอยโรคในช่องปาก ได้แก่ ไข้ หนาวสั่น ปวดศีรษะ รู้สึกไม่สบาย เบื่ออาหาร อาเจียน

อาการแสดง (sign) ที่สำคัญ ที่เป็นลักษณะเฉพาะ หรือที่พบบ่อย

รอยโรคในช่องปากเป็นตุ่มพอง (vesicle) ขนาดเล็ก เส้นผ่านศูนย์กลาง 1-2 มิลลิเมตร ปรากฏบนเยื่อเมือกช่องปากโดยทั่วไป ตุ่มพองนี้จะแตกออกอย่างรวดเร็วกลายเป็นแผลตื้นขนาดเล็ก รูปร่างกลม ฐานสีเหลือง ขอบแดง จำนวนหลายแผล แผลเล็กๆ อาจรวมกันเป็นแผลใหญ่ รูปร่างไม่แน่นอน

ผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการที่สำคัญ/จำเพาะสำหรับการวินิจฉัย

-

การรักษา/ป้องกันด้วยยา ที่ควรเลือกใช้เป็นอันดับแรก

ชื่อยา	Acyclovir
ขนาดยา	Tablet 200 mg
วิธีการใช้	กินยา 200 mg วันละ 5 ครั้ง
ระยะเวลาในการใช้ยา	5 วัน
ข้อมูลอื่นๆ ที่สำคัญ	ให้เฉพาะในรายที่ผู้ป่วยมีภูมิคุ้มกันต่ำกว่าปกติ และในรายที่โรคเป็นรุนแรง

การรักษา/ป้องกันด้วยยา ที่ควรเลือกใช้เป็นอันดับรอง

-

การรักษา/ป้องกันด้วยวิธีการอื่นนอกเหนือจากยา

-

5. โรคงูสวัดของแขนงที่ 2 และ 3 ของเส้นประสาทไตรเจมินัล (Herpes zoster affecting 2 and 3 division of trigeminal nerve)

นิยามของโรค

เป็นโรคที่เกิดจากการถูกปลุกฤทธิ์คืน (reactivate) ของ varicella zoster virus ที่อยู่ในสภาพแฝง มักพบในผู้สูงอายุ และผู้ที่ภูมิคุ้มกันต่ำกว่าปกติ

แนวทางการวินิจฉัยโรค

อาการ (symptom) ที่สำคัญ ที่เป็นลักษณะเฉพาะ หรือที่พบบ่อย

ผู้ป่วยจะมี prodromal symptom ได้แก่ อาการคัน อาการเจ็บปวดแปลบ paresthesia หรือ แสบร้อน และการกดเจ็บตามแขนงของเส้นประสาทนั้นๆ

อาการแสดง (sign) ที่สำคัญ ที่เป็นลักษณะเฉพาะ หรือที่พบบ่อย

กลุ่มของ vesicle ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 3-5 มิลลิเมตร บนฐานสีแดงกระจายอยู่บนบริเวณที่เลี้ยงด้วยเส้นประสาทรับรู้นั้นๆ ตุ่มพองอาจเกิดขึ้นทั้งที่ผิวหนังและช่องปาก หรืออาจพบเฉพาะในช่องปากโดยไม่มีรอยโรคที่ผิวหนังก็ได้ แต่พบเพียงข้างเดียวของช่องปาก ซึ่งจะแตกออกเป็นแผลตื้น ขนาดเล็กขอบแดง

ผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการที่สำคัญ/จำเพาะสำหรับการวินิจฉัย

-

การรักษา/ป้องกันด้วยยา ที่ควรเลือกใช้เป็นอันดับแรก

ชื่อยา	Acyclovir
ขนาดยา	Tablet 200 mg, 400 mg
วิธีการใช้	กินยา 800 mg วันละ 5 ครั้ง
ระยะเวลาในการใช้ยา	7 วัน
ข้อมูลอื่นๆ ที่สำคัญ	ให้ในผู้ป่วยสูงอายุ และผู้ป่วยที่ภูมิคุ้มกันต่ำกว่าปกติ

การรักษา/ป้องกันด้วยยา ที่ควรเลือกใช้เป็นอันดับรอง

-

การรักษา/ป้องกันด้วยวิธีการอื่นนอกเหนือจากยา

-

เอกสารอ้างอิง

(ร่าง) คู่มือการใช้อย่างสมเหตุผล ตามบัญชียาหลักแห่งชาติ พ.ศ. 2558 (ยาที่ใช้ทางทันตกรรม) โดยคณะทำงานผู้เชี่ยวชาญแห่งชาติด้านการคัดเลือกยา สาขาทันตกรรม หน้า 1-11.